

Kjell Nilsen Hesjaholtv. 22, 5142 Fyll.d. T. 5516 2023 / M. 9065 9186 21.03.2009	MYNT - MÅL - VEKT	maalvekt.doc
		Side 1

MYNT :		
1 album (alb.)	=	1/3 skilling. Navnet er latin, på dansk : hvid , på norsk het mynten kvit . Myntenheten ble brukt 1490 – 1686.
1 ducat	=	2 Riksdaler (1600-tallet)
1 mark (m.)	=	8 øre = 24 ørtuger = 240 penninger (i 1350) = 16 skilling (fra 1625) . I matrikkel fra 1886 er 1 mark (skyldmark) = 100 øre.
1 ort	=	24 skilling = 1/4 Riksdaler, 1/5 Spesiedaler. (betyr egentlig kvart)
1 penning	=	en av Norges eldste myntenheter, (utgitt av Olav den hellige i ca. 1018 – 1025).
1 Riksdaler (Rdl.) *	=	4 ort = 6 mark = 96 skilling (1625-1813). Erstatt. av Riksbankdaler 1813-16. = Inneholdt 2 lodd (ca. 30g) sølv. (Er på et tidspunkt verdsatt til 1/2 lodd sølv?) = i forenklet omregn. = 0,8 Spesiedaler eller Kr. 3,20 etter Spd./Kr.-kurs i 1875.
1 Spesiedaler (Spd.)	=	5 ort = 120 skilling (fra 1816) = 1,6129 g fint gull i 1873
1 Spesiedaler (Spd.)	=	4 kroner (fra 1875)
1 øre (norrøn eyrir, av lat. aureus)	=	1/8 mark = 3 ørtuger = 30 penninger (i 1350). (Øre og brukt som gml. nordisk vektenhet) = 1/100 krone (fra 1875)
1 ørtug	=	10 penninger (i 1350)
* 1 Rdl + 2 m. + 8 skill.	=	vanligvis skrevet slik : 1-2-8 (f.eks. i skattelister.)

VEKT :		Varierte en del fra distrikt til distrikt i eldre tider. Standardisert fra 1683.
1 bismerpund (bpd.)	=	5,977 kg (etter standard 1683). (vanligvis bare omtalt som pund, se nedenfor) (i Fitjar b.b.1986 definert som 5,44 kg. = 3 pund = 24 merker = 5,14 kg, i G. & Æ.soge f. Sveio. 5,16kg i G&Æ f. Ulvik
1 kvintin	=	1/4 lodd (sølv) = 3,65 gram (før 1683). Fra 1683 : 3,9 gram.
1 laup (smør)	=	3 pund = 72 merker = 17,93 kg (ca. 16,2 liter) = iflg. Fitjar bygdebok 1986 def. lik 4 pund = 6 spann = 72 merker = ca. 15,4 kg. = iflg. b.b. f Sveio/Ølen/Fana lik 3 pund = 4 spann = 72 merker = ca. 15,4 kg. = iflg. b.b. f. Ulvik lik 3 pund = 4 spann = 72 merker = 17,93 kg.
1 lispund	=	1/20 skippund = 36 "pundmark" (à 257,2g) = 9,26 kg. (i 1563 iflg. Fusa b.b.) = 16 skålpund = 7,488 kg (før 1683) = 7,68 kg (etter 1683)
1 remål	=	1/4 lispund (Nes bb 2006)
1 lodd	=	4 kvintin = 14,624 gram (før 1683) Fra 1683 : 15,62 gram
1 mark (merker) (merke på bismervekt)	=	1/2 skålpund = 16 lodd = 233,85 gram (før 1683). Fra 1683 = 249,87 gram, er etter 1887 definert som 1/4 kg. Mark og brukt som skyldenhet. iflg. G.- og Æ.-soge f Sveio def. lik ca. 215,8 g. (i Ulvik = 249,06 gram) (i Fjaler 214,32g)
1 pund (smør)	=	24 mark = ca. 5,6 kg (før 1683). Fra 1683 ca. 6 kg.
1 pund (korn)	=	144 kg (= 2 tønner = 4 vetter = 24 spann, se og rommål)
1 skippund	=	8 våger = 24 bismerpund = 576 merker = ca. 135 kg (før1683) / 144 kg. (etter 1683) iflg. G. og Æ.-soge f. Sveio/Ulvik lik 159,396 kg. i 1824. = 20 lispund (à 36 "pundmark") = 720 mark = 204,9kg (i 1563 iflg. Fusa b.b. 1967) = 20 lispund = 320 skålpund = 149,76 kg (før 1683) = 153,6 kg (etter 1683) (ref.Cappelen)
1 skålpund	=	2 mark = 32 lodd = 468 gram (før 1683). = 498 gram fra 1683 (i Dk, No, Sv.)
1 vett	=	kornmål, = ca. 46 kg, og brukt om never.
1 våg (vog) (vektstang)	=	1/8 skippund = 18,52 kg = 36 skålpund = 16,85 kg (før 1683) = 17,93 kg (etter 1683)

LENGDEMÅL :	
1 mil	= oppr. av latin <i>milia passum</i> = 1000 skritt = 1478,5 meter. = 18.000 alen = 36.000 fot = 11,295 km (for tiden etter 1683) = 10 km (metrisk), betegnelsen kun brukt i Norge og Sverige.
1 fjerding(s-mil)	= 2,824 km
1 tveit	= 9 m (Fjordane) (Er dette avrundet for 3 roder = 5 favner = 5 alen = 9,41m?)
1 rode (rote)	= 5 alen = 3,1375 m, ("kvadratrode" = 9,84 m ²)
1 favn (famn)	= lengdemål = 3 alen = 1,882 m
1 favn (famn) (ved)	= kubikksmål = 3 x 3 x 1 alen = 188 x 188 x 63 cm = ca. 2,2 m ³
1 alen	= opprinnelig avstanden fra albu til lillefingerspiss.
(norsk)	= 2 fot = 24 tommer = 62,75 cm (ved omregning brukes vanligvis 60 cm).
(svensk)	= 2 fot = 20 tommer = 59,38 cm.

Kjell Nilsen Hesjahloltv. 22, 5142 Fyll.d. T. 5516 2023 / M. 9065 9186 21.03.2009	MYNT - MÅL - VEKT	maalvekt.doc
		Side 2

1 fot (norsk)	=	12 tommer = 31,375 cm.
(svensk)	=	10 tommer = 29,69 cm.
1 tomme	=	opprinnelig en tommelbredde (over leddet)
(norsk)	=	2,6145 cm.
(svensk)	=	2,969 cm.
1 mannshøyde	=	1,66 m

ROMMÅL :	Varierte en del fra distrikt til distrikt i eldre tider.	
1 anker	=	et tønne-mål på 38 ¾ liter
1 ask	=	mål for flytende varer = ca. 16 liter (1100-tallet)
1 bruttotonn (brt)	=	rominnhold av alle benyttede rom i et skip målt i registertonn = 2,83 m³
1 bygdetønne	=	varierende fra sted til sted, gjerne større enn det lovbestemte tønne-mål, se varianter under stadstønne og tønne nedenfor.
1 favn (kubikkmål, ved)	-	se under lengdemål
1 fjerding	=	12 settung = 5 lispund = 6 løbel (Nes bb 2006)
1 fjerdingkar	=	¼ skjepp = 4,34 liter
1 jomfru	=	0,8 liter
1 kanne	=	3,38 liter (fram til 1683), senere = 2,9 liter
1 mele (mæle)	=	12 kanner = 40,5 liter (fram til 1683), senere = 34,85 liter
1 sold (såld)	=1	6 mæler
	=2	12 settunger = ca. 97 liter (kornmål)
1 oksehode(vin/br.v.)	=	2 tønner = 6 anker = ca. 232 liter.
1 pott	=	1/18 skjepp = 0,965 liter
1 pund (kornmål)	=	2 tønner = 4 vetter (se vekt) = 24 spann = ca. 144 kg korn (se og tønne korn)
1 registertonn	=	2,83 m ³ , se bruttotonn.
1 settung (kornmål)	=1	1/16 tønne = ca. 5-6 kg.
	=2	"egentlig" 1/6 av et halv-såld = (ca. 8 liter i Ål bs 2008)(8,7 liter i Nes bb 2006)
1 skjepp	=	1/8 tønne = 4 fjerdingkar = 18 potter = 17,37 liter.
1 skjepp (fisk, sild)	=	20 liter/17 kilo.
1 spann (spand)	=	1/12 tønne = 11,58 liter
1 stadstønne	=	tønne-mål brukt i byene på ca. 162 liter (se tønne nedenfor)
1 tønne (kornmål og tørre varer)	=	(Std.) : 4,5 kubikkfot = 144 potter = 138,98 liter (iflg. Fokus 1999)
	=	(Gol) : 16 settungar = ca. 70-100 kg avhengig av korntype. Havre = 133 liter = 67 kg. Bygg = 90 kg. Blandkorn = 79 kg.
1 tønne (fisk og flytende)	=	(Std.) : 3,75 kubikkfot = 120 potter = 115,82 liter (iflg. Fokus 1999)
1 tønne (div. angivelser)	=	4 meler= 12 spann = 48 kanner = 162 liter (fram til 1683) , senere =138,98 liter (i Ulvik oppgitt til 139,2 kg, flere andre steder 139,4 liter)
	=	8 skjepper = 138,98 liter
1 tønne smør	=	ca. 103 kg.

AREAL :	
1 ar	= 100 m ²
1 dekar (da.)	= 10 ar = 1000 m ²
1 mål (eldre) (metrisk)	= ¼ tønne land = 10.000 fot ² = 984,34 m ² . (Nes bb 2006: 1 gammelt mål var ¾ dekar)
	= 1 dekar =10 ar = 1000 m ² .
1 kvarter	= ¼ mål (Nes bb 2006)
1 tønne land	= 4 mål = 40.000 fot ² = 3.937 dekar = 3.937 m ² .
1 horn	= 16 ruter (1 rute ikke definert, ref. Ål bs 2008)

Div. MÅL og VERDIBEGREP:	Materielle verdier brukt f. eks. i skattemessig verdifastsettelse av en gård eller et bruks størrelse og bonitet / avkastningskapasitet.
1 "fullt brenne"	= lauvskog og brake som kunne hogges til ved, ble av matrikelkommissjonen 1866 vurdert til en verdi av 10 Speciedaler i året.
1 hud (el. hudlag)	= verdien av en tørr stut- eller kuhud, som måleenhet f. skatteskyld. = 2 bukkeskin = 4 geiteskin = 8 saueskin = 12 kalveskin. (se og laup smør)

Kjell Nilsen Hesjaholtv. 22, 5142 Fyll.d. T. 5516 2023 / M. 9065 9186 21.03.2009	MYNT - MÅL - VEKT	maalvekt.doc
		Side 3

	=	gråskinn –ekornskinn og brukt betalingsmiddel for slåtteleie- og "frelse"-skatt 10 eller 12 løbbel
1 kyrlag	= 1	ku-verdi, normalpris på en lytefri 3-8 år gammel ku. i skattemessig verdi gikk der 6 sauer på ett kyrlag
	= 2	formengden til en ku i en førsesong. For sau/geit : 1/6 av et kyrlag.
landskyld	=	mål for størrelsen på et gårdsbruk og nyttet som grunnlag for skattelegging. Senere matrikkelskyld.
1 laup jord	=	(i landskatt 1563) = 1 laup smør = 6 skilling (men 9 skilling pr. laup i skatt ?)
	=	laupsbol – ett bol/bustad som skal yte en smør laup i landskyld (se under)
1 lass (høy/halm)	=	10 våger = 185 kg. Oppgitt i rasjoneringsstillingen 1809.
1 laup smør	=	I skattematrikkelen (fra ca. 1647) var 1 laup smør = 2 huder = 2 tønner korn = 4 sauer = 12 vetter never , benyttet ved omregning av skyld.. Fram til rundt 1600 var 1 laup smør = 1 hud.
1 lodd (sølv)	=	bøter kunne være gitt i sølv, der 1 lodd svarte til ½ spesiedaler.
1 løbbol (løb.)	=	(eller laupsbol) skyldnevning som svarer til 1 laup smør .
1 mamatabol	=	månedsatabol, landskyld = den mengde mat 1 mann trengte f. å leve 1 måned. Mengden skal ha vriert fra distrikt til distrikt. Fjaler b.b.1976 referer til "landslovnorma" og setter da 1 mamatabol omgjort i smør = 72 merker (1 laup) eller i byggmel til = 230 merker (el. 1/3 skippund).
1 skyldmark	=	100 øre . Skyldenhet (erstattet smørskyld) innført ved matrikkelen 1886/1890 for å fastlegge eiendomsskatt. Mistet sin betydning ved <i>Delingsloven av 1978</i> .
1 spandsteig	=	et jordstykke som tilsvarer 1 spann (ca. 4 kg) smør i skatteskyld. (også brukt om fisk)
1 spann smør	=	18 merker smør = 1 bukkeskinn, i skyldregningen. Se og hud og laup smør.
1 storfe	=	½ hest = 6 småfe (sau/geit); normert for omregning av buskap til en enhet, storfetallet ,
1 tønne	=	2 vetter = 4 våger = 12 spann, benyttet ved omregning av skyld.
1 tønne salt	=	1 laup smør (i 1563) (1/12 tønne salt = 1 laup salt = 3 mark smør)
rosstenest	=	skatt (tjeneste) som påla å holde 1 mann med hest utrustet (av norrøn hross)